

พุทธมร สันติสุข

รสนิมคือ ไอเสีย สำหรับโลก

หลักธรรมในพุทธศาสนาไม่มีอะไรอื่น
นอกจากมีลักษณะเป็นยาที่จะรักษาโรค
ของสัตว์โลกให้หายไปได้โดยสิ้นเชิง

คู่มือเหี่ยวโรค

ธรรมะ คือไอศถสำหรับโลก

พุทธทาสภิกขุ

เสียงอ่านในเล่ม

สุภาพใจ

ธรรมะคือไอศลสำหรับโลก

พุทธทาสภิกขุ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
พุทธทาสภิกขุ.

ธรรมะคือไอศลสำหรับโลก.— กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2566.

56 หน้า.—(โรงพยาบาล-ระงับสรรพโรค).

1. ธรรมเทศนา. I. ชื่อเรื่อง.

294.308

ISBN e-book 978-616-14-0522-9

จัดพิมพ์ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ
บริษัท บิ๊ค ไทม์ จำกัด
ประธานกรรมการบริหาร : ญญา เณิมชัยกิจ
กรรมการผู้จัดการ : โชนรังสี เณิมชัยกิจ
ที่ปรึกษา : คณิต นนทเปารยะ, สงวนศรี ตรีเทพประติมา
บรรณาธิการบริหาร : วรุตม์ ทองเชื้อ
บรรณาธิการ : จิรภิญญา เจษฎาภริรักษ์
ศิลปกรรม : ชวิน เณิมชัยกิจ, รุ่งฤทัย ศรีสุข
ฝ่ายประสานโรงพิมพ์ : สุรินทร์ บุระณา
ฝ่ายขาย : มนูญชา ศิริวงษ์
ฝ่ายการตลาด : ชวิน เณิมชัยกิจ, อัครณัฐ ชุมนุ
จัดจำหน่ายโดย : บริษัท บิ๊ค ไทม์ จำกัด

๒๑๔ ถ.พระราม ๒ ซอย ๓๘

บางมด จอมทอง กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๕๑๕-๖๕๐๗

คำแนะนำนักพิมพ์

คำถามใหญ่ว่า เราจะอยู่กันอย่างไรในโลกนี้ ทั้งโลกภายนอกอันแวดล้อมตัวเรา โลกภายในที่อยู่กับเราทุกขณะจิต สำนักพิมพ์สุขภาพใจ ตั้งใจชวนทุกคนร่วมตอบคำถามนี้ด้วยตัวเองกับหนังสือธรรมะชุด อยู่กับโลก ซึ่งมีทั้งหมด ๑๐๐ เล่ม แบ่งเป็นคู่มือต่างๆ ให้แต่ละคนสามารถเลือกเป็นแนวทางการใช้ชีวิตอยู่กับโลก ได้อย่างเบิกบานด้วยอำนาจของธรรมะ ทำให้อยู่เป็น อยู่เย็น กระทั่งกิเลสดับไม่เหลือ ได้อยู่เหนือกรรมเหนือโลก ดังที่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้กล่าวไว้

เดิมหนังสือชุดนี้ จัดทำขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ สืบเนื่องจากวาระสำคัญของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ สำนักพิมพ์ฯ ได้จัดโครงการ “๑๐๐ ปี ชาตกาล สืบสานปณิธานพุทธทาส” ขึ้น ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมของโครงการคือ หนังสือชุด “พุทธทาส ๑๐๐ ปี หนังสือดี ๑๐๐ เล่ม” โดยคัดเนื้อหาสาระธรรมสำคัญ โดดเด่น รวมถึงหลักธรรมพื้นฐานที่เข้าใจง่าย จัดทำเป็นหนังสือเล่มเล็ก เพื่อเผยแผ่ธรรมะให้ได้กว้างไกลและเข้าถึงคนหมู่มาก

ครั้งนี้ ปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ในวาระ ๓๐ ปีแห่งการจากไปของท่านอาจารย์พุทธทาส สำนักพิมพ์จึงได้นำหนังสือดี ๑๐๐ เล่มนี้มาปรับปรุงรูปเล่ม ให้เป็นหนังสือที่มีตัวอักษรขนาดใหญ่ อ่านง่าย พร้อมเพิ่มเสียงธรรมพุทธทาสหรือเสียงอ่านในเล่ม เพื่อให้สารธรรมเล่มน้อยๆ นี้สามารถเข้าถึงผู้คนได้มากยิ่งขึ้น

หนังสือธรรมะชุด อยู่กับโลก | คู่มือเหนือโรค ประกอบด้วยหนังสือ ๕ เล่ม ได้แก่ ศาสนาคือโรงพยาบาลโลก, ธรรมะคือโอสธสำหรับโลก, ความเจ็บไข้มาเตือนให้ฉลาด, ธรรมะสำหรับคนเจ็บไข้ และยาระงับสรรพโรค

เมื่อศาสนาคือโรงพยาบาลโลก ดังนั้น **ธรรมะคือโอสธสำหรับโลก** ท่านชี้ให้เห็นว่า มูลเหตุสำคัญของโรคทั้งหลาย คือ อวิชชา-ความไม่รู้ ไม่รู้ความจริงว่า โลกนี้ไม่มีอะไรที่น่าเอา ไม่มีอะไรที่น่าเป็น เมื่อไปยึดถือว่าเป็นตัวกู ของกู จึงเกิดเป็นโรคขึ้น เป็นโรคทางจิตวิญญาณ ซึ่งยารักษาโรคนั้นมีอยู่ สองประเภทคือ ป้องกันกิเลสหรือความทุกข์ไม่ให้เกิดขึ้น อีกประเภทหนึ่งคือ ทำลายล้างกิเลส หรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นให้หายไป

ธรรมโอสธของพระพุทธเจ้าที่ใช้รักษาโรคทางจิตวิญญาณนี้ คือ อริยมรรคมีองค์แปด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง เราจึงจะปฏิบัติถูกต้องสิ่งทั้งปวงได้จริง ๆ จนใจของเราอยู่เหนือทุกข์ เข้าไปเกี่ยวข้องกับโลก อยู่กับโลกอย่างถูกวิธี การเดินบนหนทางอันประเสริฐ อริยมรรคนี้จะพาให้พ้นหรือหายจากโรคได้อย่างสิ้นเชิง

สำนักพิมพ์สุขภาพใจ

ธรรมะ

คือโอสถสำหรับโลก

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

สงฺขารํ ปรมํ ทุกฺขา

นตฺถิ ขนฺธสฺมา ทุกฺขา

สมฺมาทิฏฺฐิสมฺมาทณฺหา สพฺพํ ทุกฺขํ อปฺปจฺจคฺคฺน-ติ.

ณ บัดนี้ อาตมาภาพจะได้วิสันาพระธรรมเทศนา ของพระผู้มีพระภาคเจ้า. เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธาความเชื่อ และวิริยะความพากเพียร ของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญอกงามก้าวหน้าไปในทางแห่งพระศาสนา ของสมเด็จพระบรมศาสดา อันเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกกว่าจะยุติลงด้วยเวลา.

ตามปกติแห่งการแสดงธรรมเทศนา ท่านทั้งหลายย่อมได้ยินได้ฟังการบอกศักราช : ข้อนี้มีความมุ่งหมายในการที่จะเกิดความไม่ประมาท ในเรื่องอันเกี่ยวกับกาลเวลา. แต่อาตมารู้สึกว่า การบอกเพียงวันที่และศักราชนั้นยังไม่สำเร็จประโยชน์ จึงถือเอาโอกาสแห่งการ

บอกศักราชนี้ มาเป็นเวลาสำหรับตักเตือนเพื่อนพุทธบริษัททั้งหลาย ให้ระลึกถึงค่าของเวลาที่ล่วงไปให้สำเร็จประโยชน์อันแท้จริงของการบอกศักราช ว่าวันคืนที่ล่วงไปๆ นั้นถ้าหากเราใช้ไม่สำเร็จประโยชน์ ไม่ตรงตามความมุ่งหมายของเวลา ย่อมเป็นการขาดทุน ย่อมทำลายเวลาและชีวิตให้สิ้นเปลืองไปเปล่า เป็นเสมือนหนึ่งตัดทอนชีวิตของเราเองให้สั้นลง. เพราะฉะนั้น ทุกคนจำเป็นจะต้องใช้เวลาให้ตรงตามความมุ่งหมาย หรือตามคุณค่าของเวลา.

อีกประการหนึ่งนั้น ในการแสดงธรรมเทศนาแต่เดิมมา มีคำที่จะได้ยินได้ฟังทุกครั้งไป คือการเตือนว่าท่านทั้งหลาย จงตั้งสติประสาทให้เหมือนกับภาชนะทองรองรับธรรมเทศนา ดังนี้. ข้อนี้ก็ดูเหมือนจะหายไปเพราะไม่ทราบความมุ่งหมาย หรือเพราะการแสดงธรรมเทศนาสมัยนี้เป็นเพียงพิธี หรือเพียงเป็นเครื่องประดับเกียรติของงานเท่านั้น หาได้มุ่งหมายเพื่อการศึกษาพระพุทธานุศาสน์โดยแท้จริงไม่ก็ทราบไม่ได้. ส่วนผู้แสดงธรรมหรือธรรมกถึกแต่โบราณกาล ย่อมไม่เว้นจากการกล่าวเตือนในข้อนี้ทุกครั้งไปว่า ท่านทั้งหลาย จงตั้งสติประสาทเหมือนภาชนะทองรองรับพระธรรมเทศนาเถิด; จงทำในใจให้แนบคาย ให้สำเร็จประโยชน์เถิด ดังนี้.

สิ่งที่เรียกว่า “ภาชนะทอง” ในที่นี้ หมายถึง ภาชนะโลหะ; ใช้รองรับธรรมะอันลึกซึ้ง ซึ่งเปรียบเหมือนน้ำมันแห่งราชสีห์ ซึ่งบุคคลเจียนับด้วยร้อยครั้ง ย่อมมีความละเอียดอ่อน จนถึงกับถ้าใส่ลงในภาชนะดินย่อมจะซึมซาบหายไปหมด คือรั่วไหลไปหมด. แต่ถ้าใส่

ภาษาหนอง มีทองสำริดเป็นต้น ก็ยังคงอยู่ในภาษานั้น; เพราะฉะนั้น จึงมีการเตือนให้ทำโสตประสาธเหมือนภาษาหนอง ไม่ใช่ทำโสตประสาธเหมือนภาษาดิน คือหุรวู้ ฟังเท่าไรๆ ก็ไม่สำเร็จประโยชน์. การทำจิตหรือโสตประสาธให้เป็นเหมือนภาษาหนองรองรับธรรมเทศนา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการฟังธรรมเทศนาในทุกๆ กรณี.

บัดนี้ เราทั้งหลายถูกครอบงำด้วยอิทธิพลต่างๆ มีอิทธิพลแห่งวัตถุนิยม เป็นต้น. การทำโสตประสาธเหมือนภาษาหนองรองรับธรรมเทศนา จึงเป็นการทำได้ยากยิ่งขึ้น. อิทธิพลของวัตถุนิยมครอบงำยิ่งขึ้นเพียงไร การฟังธรรมเทศนาก็จะยิ่งเป็นสิ่งที่น่าอดทนระอาใจ เปื่อหน่ายยิ่งขึ้นเพียงนั้น. บัดนี้ เป็นที่น่าปิติปราโมทย์ ที่รัฐบาลในปัจจุบันได้จัดให้หยุดราชการในวันธรรมสวนะเพื่อการฟังธรรมเทศนา. แต่ถ้าหากว่าบริการต่างๆ ที่จัดการแสดงธรรมเทศนานั้นไม่สามารถที่จะจัดการกับธรรมเทศนา ให้มีลักษณะเหมือนลักษณะแห่งน้ำมันราชสีห์แล้ว ก็จะเป็นการฝืนใจให้ไปฟัง ในที่สุดก็จะเกิดความอดทนระอาใจ ไม่สำเร็จประโยชน์ ทำให้ความปรารถนาดีของรัฐบาลในข้อนั้นกลายเป็นหม่นไปก็ได้.

นี่แหละ คือ หน้าที่ของพวกเราทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท จึงพึงสำเหนียกถึงธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งจะต้องจัดต้องทำ ต้องนำมาวิสาขนา ให้มีลักษณะเหมือนน้ำมันราชสีห์ที่เจียวได้ร้อย

ครึ่ง มีคุณค่าอันละเอียดควรแก่การจะรองรับได้ก็แต่ด้วยภาชนะทอง
ไม่ควรแก่ภาชนะดิน. ทางฝ่ายหนึ่งต้องทำโสตประสาทให้เป็นเหมือน
ภาชนะทอง อีกทางฝ่ายหนึ่งก็ต้องทำธรรมเทศนาหรือบริการแห่งการ
จัดธรรมเทศนานั้น ให้มีลักษณะเหมือนน้ำมันราชสีห์ที่เจียวได้ร้อยครั้ง
จริง ๆ จึงจะสำเร็จประโยชน์แก่กันและกันทั้งสองฝ่าย ธรรมเทศนาก็จะ
เป็นสิ่งที่ประเสริฐ เป็นที่อึ้งออดอึ้ง เป็นที่กระหายแก่บุคคลฟัง ไม่ต้อง
แค้นเข็ญก็สามารถไปรับเอาน้ำมันราชสีห์อันละเอียดนั้นได้ด้วย
ความสมัครใจ ไม่เป็นที่ติฉินนินทา ว่าพุทธบริษัทเองก็พากันละเลยต่อ
การฟังธรรมเทศนา ดังที่เห็น ๆ กันอยู่ทั่ว ๆ ไปนั้น. เพราะเหตุฉะนั้น
แล อาตมาจึงใช้เวลาหรือประหยัดเวลา เพื่อเตือนในส่วนที่เป็นความ
ไม่ประมาท ด้วยการบอกศักราชในลักษณะที่กำลังกล่าวอยู่นี้ และยังเตือน
ในลักษณะที่ว่า เราในบัดนี้ ก็ยังต้องยึดถือเอาคติของธรรมกถึกแต่กาล
ก่อนที่ชอว์รังวิงวอนให้ตั้งโสตประสาทเหมือนภาชนะทอง ดังกล่าวแล้ว
เพื่อให้ธรรมเทศนานั้นสำเร็จประโยชน์ ไม่เป็นที่อดหนาระอาใจ ไม่ต้อง
ฝืน ไม่ต้องบังคับ บริษัทก็พากันมารับธรรมเทศนาด้วยตนเอง.

ธรรมเทศนาในวันนี้ นับว่าเป็นธรรมเทศนาพิเศษ ประการเหตุ
เนื่องด้วยพุทธบริษัททั้งหลาย ได้มาแสดงความปิติปราโมทย์ในความ
สำเร็จก้าวหน้าของโรงพยาบาลสงฆ์ อันเป็นองค์การอันหนึ่ง ซึ่งจะเป็น
เครื่องค้าจุนพระศาสนาให้ยืนยาวถาวรตลอดไป. พุทธบริษัททั้งหลาย
เห็นหน้ากันในลักษณะเช่นนี้ ในยามนี้ เป็นการเห็นหน้ากันในระหว่าง
บุคคล ผู้ต้องการจะประพฤติกระทำสนองพระพุทธรูปประสงค์ ของสมเด็จพระ

พระบรมศาสดา ดังที่อาตมาเคยปรารภในธรรมเทศนาคราวก่อนที่
นี้ ว่าพระศาสนานั้น คือโรงพยาบาลของโลก, นายแพทย์ โดยเฉพาะ
คือพระสงฆ์คือนายแพทย์ของโลก, และธรรมะก็คือโอสถสำหรับโลก;
เพราะเหตุฉะนั้นเอง อาตมาจึงได้กำหนดหัวข้อแห่งธรรมเทศนาในวันนี้
ว่า **“ธรรมะ คือโอสถสำหรับโลก”**, โดยอาศัยนิมิตเชบปะทแห่งพระ
บาลี ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นนั่นเอง.

การที่กล่าวว่า ธรรมะเป็นโอสถสำหรับโลก ดังนี้ นัยข้อแรกที่สุด
เราควรจะมีใจเข้าใจในคำว่า **“โลก”** นั้นเสียก่อน เพื่อจะได้ทราบว่า
โลกนี้เป็นอย่างไร. โลกกำลังเป็นโรคอะไร. และโรคนั้นๆ จะรักษาได้
ด้วยสิ่งใด เป็นลำดับไป.

คำว่า **โลก** ในที่นี้ ตามปกติย่อมหมายถึงสัตว์โลก ไม่ได้หมายถึง
ถึงโอกาสโลกเช่นแผ่นดินเป็นต้นเลย, แต่หมายถึงสัตว์โลกคือสิ่งที่มี
จิตใจ. ถ้าจะจำแนกโลกเป็นประเภทต่างๆ เราก็จะต้องได้ยินคำว่า **นิริย-**
โลก ประเภทหนึ่ง ซึ่งหมายถึงพวกที่กำลังทนทุกข์ทรมาน แบ่งออกเป็น
นรก เติรัจฉาน เปต อสุรกาย แต่รวมเรียกว่า **นิริยโลก** คือโลก
แห่งหมู่สัตว์ที่กำลังทนทุกข์ทรมานดังกล่าวแล้ว. สูงขึ้นมาเรียกว่า **มनुส-**
โลก คือคนธรรมดาเราท่านทั่วๆ ไป. สูงขึ้นไปอีกเรียกว่า **เทวโลก**
คือหมู่สัตว์ที่มีความสุขสำราญอยู่ด้วยกามคุณตามที่ตนปรารถนาได้โดย
ไม่ยาก. ในคำว่า **เทวโลก** นั้น ท่านรวมคำว่ามารโลก เข้าไว้ด้วยกัน.
ในบรรดาเทวดาทั้งหลายเหล่านั้น บางพวกได้นามว่า เทวดา, บางพวก
ได้นามว่า มาร. ที่ได้นามว่า เทวดา หมายถึงมีความสุขในทางกามคุณ

สมตามความปรารถนาไปเสียทุกอย่าง, ส่วนที่เรียกว่า มาร นั้น หมายถึงผู้ที่มีความเป็นอยู่เช่นนั้น แต่ยังมีหน้าที่ทำการขัดขวางบุคคลที่จะบรรลุนิพพานอีกด้วย คล้ายๆ กับผู้คัดค้านการบรรลุนิพพานของโลกอยู่ตลอดเวลา จึงได้นามว่า มาร. โลกแห่งหมู่สัตว์ทั้ง ๒ พวกนี้ เรียกว่า เทวโลก. ที่สูงขึ้นมาจากเทวโลก เรียกว่า พรหมโลก คือหมู่สัตว์ที่เป็นอยู่ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากความเกี่ยวข้องด้วยกามารมณ์โดยสิ้นเชิง. ส่วนที่เป็นนิริยโลก คือผู้ที่กำลังทนทุกข์ทรมานนั้น ท่านแบ่งไว้เป็น ๔, มนุสสโลกเรียกรวมๆ กันเป็น ๑, ที่เป็นเทวโลก จำแนกออกไปเป็น ๖, ที่เป็นพรหมโลกจำแนกออกไปเป็น ๒๐, รวมแล้วเรียกว่า ภูมิ ๓๑ ภูมิ, คือแสดงถึงลักษณะแห่งความเป็นอยู่ของสัตว์ที่มีชีวิต ที่แตกต่างกันโดยความเป็นอยู่บ้าง โดยจิตใจบ้าง โดยคุณธรรมในทางจิตใจบ้าง จึงเป็นภูมิๆ ต่างกันดังนี้.

ข้อที่ควรสังเกตต่อไปก็คือว่า แม้ว่าสัตว์ทั้งหลายจะอยู่ในลักษณะที่แตกต่างกัน ถึง ๓๑ ภูมิ หรือ ๓๑ ชั้นก็ตาม แต่สัตว์ทุกชั้นทุกภูมิ ก็ยังเป็นโรค. คำว่า โรค ในที่นี้ มีลักษณะเป็นการเสียเบี่ยง เพราะคำว่า โรค แปลว่าสิ่งที่เสียเบี่ยง : โรคทางกาย ก็เสียเบี่ยงกาย โรคทางจิตก็เสียเบี่ยงจิต โรคทางวิญญาน ก็เสียเบี่ยงวิญญาน. อาตมาขอสรุปลักษณะอาการแห่งโรคไว้ ๓ ประเภทด้วยกัน คือ โรคทางร่างกาย ที่รู้จักกันดีอยู่โดยทั่วๆ ไป อันได้แก่ความเจ็บป่วยในทางกายนี้ประเภทหนึ่ง. โรคในทางจิต ก็คือการเจ็บป่วยทางจิต โรคนี้แม้เป็นส่วนที่ยังเกี่ยวกับกาย ก็มุ่งหมายเป็นทางฝ่ายจิตยิ่งกว่า ได้แก่โรคที่ต้องไปรักษา

พยายามกันตามสถานบำบัดโรคทางจิต. นี่ก็ประเภทหนึ่ง. ส่วน โรคทางวิญญาณ นั้นแหละ เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณา กันเป็นพิเศษ. อาตมาไม่มีถ้อยคำอันอื่น ที่จะมาใช้เรียกว่าโรคอะไรดี จึงขอใช้คำว่า “โรคทางวิญญาณ”.

โรคในทางวิญญาณนี้ ต้องถือว่าเป็น กันอยู่ทุกคน และเป็นกันอยู่ทุกเวลา : ผู้ใดยังไม่มีจิตใจสะอาด สว่าง สงบ ถึงที่สุดแล้ว ต้องถือว่าเป็นโรคทางวิญญาณกันทั้งนั้น ตามมาก ตามน้อย. พระอรหันต์ประเภทเดียวเท่านั้นที่กล่าวได้ว่าไม่เป็นโรคทาง วิญญาณเลย. สัตว์ทั้งหลายตามปกติทั่วไปย่อมมีติดมนต่อสิ่งที่ควรรู้ จึง ไม่รู้ว่าอะไรเป็นความทุกข์ที่แท้จริง อะไรเป็นมูลเหตุให้เกิดความทุกข์ ที่แท้จริง ความไม่มีทุกข์จริง ๆ นั้นเป็นอย่างไร และวิธีที่จะทำให้ได้มา ซึ่งความไม่มีทุกข์นั้นเป็นอย่างไรดังนี้ก็หาทราบไม่. จึงเกิดเป็นความ ไม่รู้ นำมาซึ่งความไม่บริสุทธิ์สะอาด ไม่สว่างไสวแจ่มแจ้ง และไม่สงบ เย็น; ลักษณะอาการเช่นนี้ เรียกว่าเป็นโรคทางวิญญาณ. อาการแห่ง โรคนี้ ทางกายก็สบายดี ทางมันสมองหรือทางจิตก็ปกติดี แต่ก็ยังต้อง หัวเราะและร้องไห้สลับกันไปตลอดเวลา ยังมีติดมนต่อชีวิตของตัวเอง ติดมนในปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเป็นอยู่ประจำวัน. ที่เกี่ยวกับปัญหา เรื่องโลกหน้าด้วยแล้ว ยิ่งมีติดมนยิ่งกว่ามีติดมน จึงมีลักษณะเป็นโรคคือ มีความหวาดกลัวหรือมีความหวาดระแวงว่าโลกหน้าจะไม่ปลอดภัยเป็น

อยู่ในลักษณะทรมานอย่างละเอียด ประณีต สุขุม อยู่ตลอดเวลาเรียกว่า โรคทางวิญญาณโดยเฉพาะ; เป็นโรคที่ไม่ยกเว้นใคร ไม่ยกเว้นสัตว์ประเภท ไหน ภูมิไหน เพศไหน ชั้นไหน ยกเว้น แต่พระอรหันต์ประเภทเดียวเท่านั้นที่ไม่มีโรคทางวิญญาณ. สัตว์หรือคนตาม ปกตินั้น ทรัพย์สมบัติก็มี ร่างกายก็สบาย จิตใจก็ถือว่าเป็นปกติ แต่แล้วก็ยังเป็นโรคทางวิญญาณ. โรคทางวิญญาณนั่นเอง เป็นมูลเหตุอันเร้นลับที่ทำให้คนเราเป็นโรคในทางกายหรือเป็นโรคในทางจิตเพิ่มขึ้นได้โดยง่ายด้วย ถ้าหากปราศจากโรคทางวิญญาณแล้วโรคทางกายหรือโรคทางจิต ก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้.

พุทธบริษัททั้งหลายควรจะได้ทราบถึง**มูลเหตุอันสำคัญ**ของโรคทั้งหลายว่ามูลเหตุอันแท้จริงของโรคนั้น ก็ถึงความไม่บริสุทธิ์ สะอาด สว่างไสวแจ่มแจ้งสงบเย็นของวิญญาณนั่นเอง. ถ้าหากว่าดวงวิญญาณมีลักษณะการเป็นความสะอาด สว่าง สงบ แล้ว โรคทางกายและโรคทางจิตก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้.

ความจริงอันนี้ วิทยาการในสมัยปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ย่อมพิสูจน์ได้ดีว่า โรคทางกายกับโรคทางจิตนั้น มีมูลเหตุมาจากความไม่บริสุทธิ์สมบูรณ์ในทางจิตใจอยู่เป็นส่วนใหญ่. โดยเฉพาะสมัยนี้ด้วยแล้ว ความผันแปรของโลกเป็นไปในทางที่จะให้เป็นโรคทาง

วิญญาณกันมากยิ่งขึ้น; แม้โรคในทางจิตก็จะมีมากยิ่งขึ้นกว่ากาลก่อน. อาตมาได้เคยทราบรายงานทางการแพทย์ที่น่าสนใจสำหรับพุทธบริษัท เราเป็นอยู่อย่างยิ่งอยู่ข้อหนึ่ง คือรายงานการแพทย์ที่ประเทศอเมริกาค้นพบว่าผู้ที่มิชีวิตตามระบบอเมริกันแท่นั้น เป็นโรคจิตกันโดยเปอร์เซ็นต์สูง.

มีบุคคลพิเศษพันธุ์หนึ่ง เรียกว่าพวกพันธุ์ Hutterite ซึ่งอยู่ในประเทศอเมริกาด้วยกัน ประปรายอยู่ทั่วประเทศอเมริกา ชนเผ่านี้กลับมีเปอร์เซ็นต์แห่งโรคในทางจิตต่ำที่สุด จนเรียกได้ว่าแทบจะไม่มีเลย.

รายงานที่เป็นเหตุผลในทางการแพทย์นั้น แสดงให้ทราบต่อไปอีกว่าเพราะระบบแห่งการเป็นอยู่ประจำวันแบบอเมริกันกับแบบของชนเผ่า Hutterite นั้น แตกต่างกันลิบลับ. แบบการเป็นอยู่ที่เรียกว่าสมัยใหม่นั้นอยู่กันในขณะที่บอกกันไม่ถูกกว่าเป็นอย่างไรกันแน่ : ความทะเยอทะยานทำให้ทุกคนต่างก้มหน้าก้มตาทำงานของตัวเอง แม้แต่สามีภรรยาก็ยังพบกันได้โดยยาก, โดยเฉพาะลูกกับพ่อหรือแม่ ก็ยังมีโอกาสพบกันได้ยาก. พ่อหรือแม่กลับจากทำงาน ลูกก็นอนหลับแล้ว. พ่อแม่ไปทำงานแต่เช้าตรู่ ลูกก็ยังไม่ตื่น การคลออดบุตรก็คลออดที่โรงพยาบาล โดยไม่ต้องเห็นหน้าสามี. ลูกเหมือนกับสิ่งที่คลออดออกมาจากเครื่องจักร, จึงไม่มีความรู้สึกที่เป็นไปตามธรรมชาติธรรมดา. ลักษณะที่เรียกว่าเพื่อนทุกข์เพื่อนยากนี้ จึงหาไม่ค่อยได้ในชีวิตแบบนั้น ในระหว่างสามีภรรยา หรือในระหว่างบิดามารดากับบุตร. เพราะฉะนั้นแหละ ลูกจึงอาจจะบันดาลโทษมาบิดามารดาเมื่อไรก็ได้. ส่วนระบบการเป็นอยู่ประจำวันของพวกชนเผ่า Hutterite นั้น มีลักษณะเหมือน